

І.Ю. АНДРІЄВСЬКИЙ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ПАСПОРТНОЇ СИСТЕМИ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ ХІХ СТ.

Видатний юрист Іван Юхимович Андрієвський народився 13 березня 1831р. Юридичну освіту здобув на юридичному факультеті Санкт-Петербурзького університету. У 1854 р. захистив магістерську дисертацію «Про права іноземців в Росії до середини XV ст.». Як приват-доцент читав лекції студентам Санкт-Петербурзького університету з державного і поліцейського права. У 1883 р. рада університету обрала його ректором. У 1890 – 1891 рр. очолив загальну редакцію «Енциклопедичного словника» Брокгауза і Ефрона. Найбільш відомими роботами стали «Реформа исполнительной полиции в России» і «Полицейское право».

Створення сприятливих умов для пересування мігрантів, в тому числі мандрівників, на думку І.Ю.Андрієвського, є показником цивілізованості та розвиненості держави. Будь-яка сучасна держава вкрай зацікавлена у залученні туристів, міграції студентів, молоді взагалі, діячів культури, спорту, бізнесу тощо, тому і піклується про цю категорію громадян. Держави в період нової історії намагалися оптимізувати умови для пересування як власних громадян, так і іноземців. І.Ю. Андрієвський, віддаючи належне праву кожного громадянина перетинати кордони будь якої держави, вимагав залишити за державою право заборонити в'їзд на свою територію іноземного громадянина, але застерігав, що цим правом слід користуватися розумно і, безперечно, виключно на підставі діючого законодавства, бажано узгодженого з міграційним законодавством інших держав[1, 26]. Якими ж засобами, на думку І.Ю.Андрієвського, могла користуватися держава, в особі поліції, для спостереження за іноземцями. Перш за все – це різні посвідчення мігранта – паспорти або особливі книжки, які видавалися іноземцям при перетинанні кордону, в яких фіксувалися прізвища всіх мігрантів. Під паспортом розумілося формальне посвідчення особи, що видавалося урядовими інституціями своїм підданам, для виїзду за кордон. На думку ученого, власно паспорти з'явилися в Німеччині, так звані Wanderbüche – посвідчення підприємцям, які перетинали кордони держави [2, 62]. З часом подібні посвідчення почали використовуватися і для громадян у власній державі. І.Ю.Андрієвський згадує і таку обставину – після постановки іммігранта на дипломатичний облік йому видавалось тимчасове посвідчення, т.зв. Aufenthaltskarte, яке діяло протягом перебування і надавало поліції

право нагляду за ним на тих же засадах, що і до власних підданих [1, 84]. Внутрішні паспорти полегшували поліції контроль, нагляд і реєстрацію в місцях тимчасового перебування особи. До того ж, видача паспортів особам, які пересувались в межах держави, поєднувалась з фінансовими обставинами – право отримання паспорта викликало необхідність уплати особливого податку, та і сама видача паспорта зобов'язувала громадянина спочатку погасити всі заборгованості, які він мав. Реєстрація внутрішніх паспортів часто поєднувалась зі збором на утримання поліцейських органів.

І.Ю. Андрієвський наводить дуже цікаві дані про сучасне йому становище з паспортною системою в провідних державах світу.

В Англії у XIX ст. іще формально існував закон, за яким королівська влада мала право заборонити кожному підданому залишати Англію або подорожувати, але де-факто панувало усвідомлення того, що цей акт застарів. Пересування по країні для англійських підданих не обмежувалось жодними документами. Вважалось, що поліцейські підрозділи здатні вирішувати проблеми підтримання правопорядку і захисту своїх громадян без зайвої бюрократизації. Під час воєнних дій пересування громадян країн ворожих до Англії, відбувалось за допомогою особливого документу «Safe conduct», який виготовлявся у встановленій формі і скріплювався спеціальною печаткою [1, 150].

У Франції після революції 1789 р. виникла сувора паспортна система. За законом 1792 р., а з часом, на підставі декрету від 18 вересня 1807 р., було встановлено, що ніхто без дозволу свого безпосереднього начальства не мав права пересуватися по території країни і виїздити за кордон. Закон 1852 р. зі змінами 1861 р. забороняв громадянам переїздити з одного департаменту в інший без одержання паспорта від префекта або мера. Але наприкінці XIX ст. Франція вимушена була не вимагати паспорти від іноземців окремих держав, що певним чином зробило більш ліберальним паспортний режим і для власних підданих. Загальний нагляд за дотриманням паспортного законодавства покладався на жандармерію [1, 162].

Пруссія прийняла закон від 1 січня 1868 р., який скасував сувору паспортну систему. Видача паспортів і інших посвідчень особи була адекватна англійським ліберальним правилам [2, 84].

У Російській державі паспортна система була оплутана павутинням застарілих забюрократизованих обмежень, регламентів і циркулярів, що об'єднались у 1833 р. у Статут про паспорти. За загальним правилом, ніхто не мав права виїздити з місць постійного проживання без відповідного посвідчення або паспорта. Кожна суспільна верства мала особливі, встановлені законом паспорти, які поділялися на строкові і безстрокові. Згідно зі ст.44 Статуту, поліція мала право затримувати видачу паспортів строком на 6 місяців [3, ст.58-63].

Санкції за порушення паспортної системи передбачалися кримінальним правом.

Таким чином І.Ю. Андрієвський надав нам певний екскурс з історії паспортної справи в різних європейських державах. На його думку, найбільш досконалою і демократичною паспортна система була в сучасній йому Англії. У Російській імперії паспортна справа перебувала на стадії постійної оптимізації, удосконалення і фактично не відповідала потребам розвитку держави і суспільства.

Література

1. Андреевский И.Е. Полицейское право. – В 2-х т. – Т. 1 – Спб., 1871. – 648 с.
2. Андреевский И.Е. Репеториум полицейского права. – В 2-х т. – Т. 1. – Спб., 1888. – 436 с.
3. Полное собрание законов Российской империи. Собрание третье. – Т. 15. – Спб., 1899. – 750 с.

О. В. ІЛЬІН

Харківський національний університет внутрішніх справ

СОВІСНІ СУДИ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У КІНЦІ ХVІІІ СТ.

Судова система в Україні наприкінці ХVІІІ ст. формувалася на основі указу імператриці Катерини ІІ «Про управління губерній Всеросійської імперії» 1775 р. Відповідно до нього кожна губернія мала позастанові совісні суди. Совісний суд має для дослідників особливий інтерес, оскільки принципи його діяльності до певної міри відбивали гармонійне співвідношення категорій права і моральності, формального закону і природної справедливості.

Засновуючи їх у кожному губернському центрі під час реформування місцевого управління, Катерина ІІ намагалася зіпертися на європейські зразки. Проте, як вважав дослідник історії права ХІХ ст. Г. М. Барац, аналіз 26 глави «Про губернії» 1775 року приводить до безсумнівного результату, що совісні суди за своїм складом та змістом є «дивною сумішшю узаконень малоросійських і англійських» [1, 3]. Ці погляди багато в чому поділяв дореволюційний правник В. Г. Григор'єв (1910 р.) Він вважав, що Катерині ІІ було відоме українське судівництво, оскільки у справах Законодавчої комісії 1767 р. вдалося виявити рукописні збірники із загальною назвою «Выписки из узаконений подвластных России народов» [2, 247]. На цих же позиціях знаходиться й сучасна українська дослідниця В. С. Шандра, яка стверджує, що ідею совісного суду Катерина ІІ запозичила з англійського та малоросійського судівництва, а також трактату італійського гуманіста Чезаре Беккарія